

דברי משה

פרשת בראשית

דברי חיזוק לימי מלחמת "חרבות ברזל"

תשפ"ד

מאמר זה מוקדש

לעילוי נשמת הילדה הצדיקה והטהורה

אביטל בת שרית ז"ל

תהי נשמתה צרורה בצרור החיים

ולעילוי נשמת כל הרוגים והטבוחים הי"ד

ולרפואת כל הפצועים בתוך שאר חולי ישראל

ולחשבת כל השבויים מהרה בריאים ושלמים

יעקב דה הז 8/7 רמות א' ירושלים

02 – 5715091

פרשת בראשית

"קשה עלי פרידתכם"¹

רמב"ן זצ"ל בפרשת בא (פרק יג פסו' טז) כותב שאין לאדם חלק בתורת משה רבינו, עד שנאמין בכל דברינו ומקרינו שכלם נסים אין בהם טבע ומנהגו של עולם, בין ברבים בין ביחיד", אנו כולנו מאמינים בני מאמינים וברור לנו שאין שום אירוע בעולם הזה קטן או גדול שנעשה בלי השגחה פרטית משמים, ושקודש אבריק הוא לא עביד דינא בלא דינא.

במסכת ברכות (ה:) אומרים חז"ל : אם רואה אדם שייסורים באים עליו יפשפש במעשיו, בימים הקשים העוברים על בית ישראל, אין ספק שהקדוש ברוך הוא מבקש לעורר אותנו, כל המקרים שקורים לנו וסביבנו הם כולם דיבורים שהקב"ה מדבר אלינו באמצעותם, במסכת ערכין (טז:) מובא שאפילו נהפך לאדם חלוקו, או הושיט ידו לכיס ליטול שלש מטבעות ועלו בידו שתים, נחשב הדבר ייסורים שיש בכוחם לכפר לו, הביאור בזה הוא, שתכלית הייסורים היא לעורר את האדם לעשות חשבון נפש, לפשפש ולבדוק מה חלקו במה שהתרחש, כדברי הרמב"ם בהלכות תעניות (פרק א הל' ב) : "ידעו הכל שבגלל מעשיהם הרעים הורע להן", מי התעורר לחשבון נפש על ידי שהתהפך חלוקו, בזה כבר הושגה התכלית והוא ניצל מן הייסורים, לא כן מי

¹ נמסר במוצאי שבת קדש פרשת בראשית תשפ"ד בבית כנסת חניכי הישיבות "מסילת ישראל" רמות א' ירושלים ת"ו, אחר האסון האדיר שפקד את כלל ישראל ביום שמחת תורה, אשר באו פורעים עם הדומה לחמור, ופרעו פרעות, טבחו שרפו והרגו בעם קדוש ביום הקדוש, מהרה יקויים בהם : "אשיב נקם לצרי ולמשנאי אשלם ... כי דם עבדיו יקום ונקם ישיב לצריו וכפר אדמתו עמו".

שאינו מבין ברמזים הקטנים האלה, אז הי"ת צריך לעורר אותו בדברים יותר קשים, כלשון הרמב"ם הלכות תעניות שם (הל' ג) : "אבל אם לא יזעקו ולא יריעו, אלא יאמרו דבר זה ממנהג העולם אירע לנו, וצרה זו נקרה נקרית, הרי זו דרך אכזריות וגורמת להם להדבק במעשיהם הרעים, ותוסיף הצרה צרות אחרות, הוא שכתוב בתורה והלכתם עמי בקרי, והלכתי עמכם בחמת קרי, כלומר כשאביא עליכם צרה כדי שתשובו אם תאמרו שהוא קרי אוסיף לכם חמת אותו קרי" עכ"ל.

והנה ראיתי לתת אל ליבי לחקור ולדרוש מה ראה הקדוש ברוך הוא להביא עלינו את הצרה הגדולה הזו, להכעיסנו בגוי נבל, דוקא בסיום הימים הקדושים של חג הסוכות, החג שעליו כותב הרמב"ם בסוף הלכות לולב שהיתה בו שמחה יתירה על שאר המועדים, וביום שמיני עצרת, היום בו נאמר "נגילה ונשמחה בך". כפי מה שהתפרסם, אותם חיות טרף, עם הדומה לחמור, תכננו את מתקפה הזו זמן רב, אם כן מה ראה הקדוש ברוך הוא להכניס בראשם לבצע את זממם דוקא ביום זה ?

הסתר פנים

תחילה נקדים שהאסון הנורא הזה שהתרחש על כלל ישראל, על כל הכשלים שהביאו אליו, מעיד על מצב חמור שנקרא בתורה "הסתר פנים", בספר דברים (פרק לא פסוק יז) אומר הקדוש ברוך הוא שאם וכאשר כלל ישראל ינטו מדרך ה' אז : "וחרה אפי בו ביום ההוא, ועזבתים והסתרתים פני מהם והיה לאכל, ומצאהו רעות רבות וצרות, ואמר ביום ההוא, הלא על כי אין אלהי בקרבי מצאוני הרעות האלה", רש"י הקדוש מפרש את המונח הסתר פנים "כמו שאיני רואה בצרתם", ובשפתי חכמים (אות כ) מפרש שהוא העדר השגחתו כי כל מי שאינו רואה דבר אין משגיח בו, [וכן מפרש

הרמב"ם בספר מורה נבוכים [חלק א פרק כד] שהכוונה בזה היא לסילוק השכינה וההשגחה מכלל ישראל, וכן בלשון האבן עזרא בפרשת וילך שם "כאדם שלא יראה ולא ידע מה יעשה".

כאשר יש הסתר פנים באים צרות אשר גורמים בהלה, כדברי דוד המלך בספר תהלים (פרק ל פסו' ח) : "הסתרת פניך הייתי נבהל", הבהלה נגרמת בעיקר מתוך תחושה שמדובר באובדן שליטה ולא של התעלמות מרצון מצד הקדוש ברוך הוא, כפי שכותב הרמח"ל בספר דרך ה' [חלק ב פרק ח אות א] שכביכול משעבד הקדוש ברוך הוא את הנהגתו למעשה האדם, שלא ייטיב לו ולא ירע לו אלא כפי מעשיו.

אך עדיין יש לברר, מה גורם למצב החמור הזה שנקרא "הסתרת פנים" ?

חוסר אחדות גורם להסתרת פנים

בתפילה אנו מבקשים "ברכנו אבינו כולנו כאחד באור פניך", בספרי החסידות מובא שהמילים "כולנו כאחד" אינם רק בקשה אלא גם "תנאי", כדי לזכות לבחינה של הארת פנים מצד הקדוש ברוך הוא, [היפך מהסתרת פנים], מותנה הדבר בכך שיהיו כלל ישראל בבחינת "כולנו כאחד", שיהיו כולם מאוחדים זה עם זה, שלא יהיה בניהם פירוד ומחלוקת, רק כך יכולים לזכות למאור פנים והשראת השכינה.

כך מבואר בספר תניא [ליקוטי אמרים פרק לב] : "כי יסוד ושורש כל התורה הוא ... וגם להמשיך אור אין סוף ב"ה בכנסת ישראל ... דהיינו במקור נשמות כל ישראל, למהוי אחד באחד דוקא, ולא כשיש פירוד חס ושלום בנשמות, דקודשא בריך הוא לא שריא באתר פגים, וכמ"ש ברכנו אבינו כולנו כאחד באור פניך" עכ"ל.

מחדש בעל התניא זצ"ל שכאשר יש פירוד חס ושלום בין נשמות ישראל, דבר זה פגם גדול וחמור בכלל ישראל, וזה גורם להסתר פנים, כי הקב"ה לא שריא באתר פגים²

בפרשת נשא מסופר על נדבת הנשיאים לחנוכת המשכן, וכותבת התורה הקדושה (פרק ז פסוק ג) : "יביאו את קרבנם לפני ה', שש עגלת צב, ושני עשר בקר, עגלה על שני הנשאים, ושור לאחד, ויקריבו אותם לפני המשכן", בפירוש הספורנו שם כותב שהטעם שציוותה התורה "עגלה על שני הנשאים", ולא לכל נשיא עגלה בפני עצמו : "לאות אחוה ביניהם, אשר בה יהיו ראויים שתשרה שכינה ביניהם" עכ"ל. המשכן הוא מקום השראת השכינה

² הבעל התניא שם (פרק לב) שואל מהמבואר במסכת פסחים (קיג:) שיש מצב שמצוה לשנאת יהודי [על על זה אמרה התורה בפרשת משפטים (פרק כג פסוק ה) כי תראה חמור "שנאך" רבץ תחת משאו], ומבואר שם שמותר אף לומר לרבו שהוא חוטא שישנאהו ?

בה בעל התניא זצ"ל מתרץ על פי דברי החרדים [מצוות עשה מדברי קבלה ומדברי סופרים פרק א אות כד] : שזה דוקא בחברו בתורה ומצות, וכבר קיים בו מצות הוכח תוכיח את עמיתך, עם שאתך בתורה ובמצות, ואעפ"כ לא שב מחטאו [זה לשונו שם : "אז"ל אם רואה אדם שעבר עבירה והוכיחו בסבר פנים יפות ולא שב מצוה לשנאו שנא' יראת ה' שנאת רע זהו השנא שהזכרה בתורה כי תראה חמור שנאך דאלו במילי דעלמא אסור לשונאו"]. אבל מי שאינו חברו ואינו מקורב אצלו הנה ע"ז אמר הלל הזקן הוי מתלמידיו של אהרן אוהב שלום וכו' אוהב את הבריות ומקרבן לתורה. לומר שאף הרחוקים מתורת ה' ועבודתו ולכן נקראי בשם בריות בעלמא צריך למשכן בחבלי עבותו' אהבה וכולי האי ואולי יוכל לקרבן לתורה ועבודת ה' והן לא לא הפסיד שכר מצות אהבת ריעים וגם המקורבים אליו והוכיחם ולא שבו מעונותיהם שמצוה לשנאותם מצוה לאהבם ג"כ ושתייהן הן אמת שנאה מצד הרע שבהם ואהבה מצד בחי' הטוב הגנוז שבהם שהוא ניצוץ אלקות שבתוכם המחיה נפשם האלקית וגם לעורר רחמים בלבו עליה כי היא בבחי' גלות בתוך הרע מס"א הגובר עליה ברשעי' והרחמנות מבטלת השנאה ומעוררת האהבה כנודע ממ"ש ליעקב אשר פדה את אברהם [ולא אמר דה"ע תכלית שנאה שנאתים וגו' אלא על המינים והאפיקורסים שאין להם חלק באלהי ישראל כדאיתא בגמרא ר"פ ט"ז דשבת].

: "ועשו לי מקדש ושכנתי בתוכם", כדי שהשכינה תשרה צריך אחדות.

הפירוש אחדות

אחדות פירושה לאהוב כל יהודי ללא יוצא דופן, בין אם הוא דומה לך, חושב כמוך, מתנהג כמוך, ובין אם לא, כדברי הרמב"ם בהלכות דעות (פרק ו הל' ג) מצוה על כל אדם לאהוב כל אחד ואחד מישראל כגופו, [וכן הזהיר רבנו האריז"ל³ לתלמידיו לקבל עליהם לפני תפילת שחרית לאהוב כל אחד ואחד מבני ישראל כנפשו].

המילים "כל אחד ואחד מבני ישראל", כוללים את כולם ללא יוצאים מן הכלל, גם אם מדובר ביהודי הכי רחוק, אף שלא צריך להסכים אתו, אבל גם אין לשנוא אותו, כאשר הויכוח גולש מהרקע אידאולוגי לרקע אישי, כותב הנצי"ב מוולאזין זצ"ל בפתיחה לספר בראשית, דבר זה מעיד על חוסר ישרות, לכן נקראו האבות "ישרים" ולא "צדיקים" או "חסידים" וכדומה⁴, כי הם אף פעם לא שנאו אף אדם בעולם באופן, מי לנו יותר רשעים מאנשי סדום, שהתורה הקדושה העידה עליהם: "ואנשי סדום רעים וחטאים לה' מאוד", עד כדי כך שלא היתה להם זכות קיום, וכאשר שמע אברהם אבינו על העונש שנגזר עליהם הוא עמד

³ עיי' שער הגלגולים [הקדמה לח] ובשער החזיונות למהרח"ו [חלק ד אות כא].

⁴ ספר בראשית נקרא בפי הנביאים "ספר הישר", [בספר יהושע (פרק י פסוק ג) "הלא היא כתובה על ספר הישר", וכן בספר שמואל ב' (פרק א פסוק יח) נאמר "הנה כתובה על ספר הישר" ובמסכת עבודה זרה (כה.) א"ר חייא בר אבא א"ר יוחנן: זה ספר אברהם יצחק ויעקב שנקראו ישרים, שנא': תמות נפשי מות ישרים עיי"ש].

והתפלל עליהם, אין ספק שהיהודי הכי רחוק [על אחת כמה וכמה אם הוא שוגג] שהוא אינו גרוע מאנשי סדום.⁵

האמת היא שהכל מתחיל ונגמר בנקודת המבט שלנו, אם נרגיש באמת שאותו אדם רחוק הוא בנו של הקדוש ברוך הוא, שיש לקדוש ברוך הוא צער גדול שבנו אינו הולך בדרכו, אין מצב שנפתח כלפיו שנאה, [ראינו רבנים גדולים שבניהם לא הלכו בדרכיהם, והעולם היו רוכשים להם כבוד והכלה, משום שהם הבנים של ...], האם בייחס לבנים של הקדוש ברוך הדבר שונה, אלא כפי מה שכתבנו הכל זה עניין של ראייה נכונה.

בגנות המחלוקת

בפרשת השבוע (פרק א פסו' ו – ח) כותבת התורה הקדושה "ויאמר אלהים יהי רקיע בתוך המים, ויהי מבדיל בין מים למים,

⁵ זה לשונו שם: "וזה היה שבח האבות, שמלבד שהיו צדיקים וחסידים ואוהבי ה' באופן היותר אפשר, עוד היו "ישרים", היינו שהתנהגו עם אומות העולם, אפילו עובדי אלילים מכוערים; מכל מקום היו עמם באהבה, וחשו לטובתם, באשר היא קיום הבריאה. כמו שאנו רואים כמה השתטח אברהם אבינו להתפלל על סדום, אף על גב שהיה שנה אותם ואת מלכם תכלית שנאה עבור רשעתם, כמבואר במאמרו למלך סדום. מכל מקום חפץ בקיומם.

ומוסיף הרב זצ"ל שבימי חורבן בית שני שהיו צדיקים וחסידים ועמלי תורה, אך לא היו ישרים בהליכות עולמים. על כן, מפני שנאת חנם שבלבם זה אל זה, חשדו את מי שראו שנהג שלא כדעתם ביראת ה' שהוא צדוקי ואפיקורס. ובאו על ידי זה לידי שפיכות דמים בדרך הפלגה, ולכל הרעות שבעולם, עד שחרב הבית.

ועל זה היה צידוק הדין, שהקדוש ברוך הוא ישר הוא ואינו סובל צדיקים כאלו, אלא באופן שהולכים בדרך הישר גם בהליכות עולם, ולא בעקמימות אף-על-גב שהוא לשם שמים, דזה גורם חורבן הבריאה והריסות ישוב הארץ עכ"ל.

ויעש אלהים את הרקיע ויבדל בין המים אשר מתחת לרקיע ובין המים אשר מעל לרקיע ויהי כן, ויקרא אלוהים לרקיע שמים ויהי ערב ויהי בקר יום שני.

במדרש רבה בראשית (פרשה ד) עמדו חז"ל על השאלה מדוע ביום השני לבריאה לא נאמרו בתורה המילים "כי טוב", כמו שנכתב בשאר הימים?

זאת ועוד צריך ביאור, שעל שביום השלישי כתבה התורה פעמים כי טוב, מה שלא מצאנו בשאר הימים? ⁶

המדרש מביא בשם רבי חנינא שהטעם שביום השני לא נאמר בתורה כי טוב, הוא משום שביום זה נבראה המחלוקת, שנאמר: "ויהי מבדיל בין מים למים", ועל מחלוקת לא שייך לומר טוב.

וממשיך המדרש: אמר רבי טביומי אם מחלוקת שהיא לתיקונו של עולם וליישובו אין בה כי טוב, מחלוקת שהיא לערבובו על אחת כמה וכמה!

עוד מובא במדרש מפני מה לא נאמר כי טוב בשני "לפי שבו נברא גיהנום", וכותב על כך רבנו בחיי זצ"ל: "ומה שכתב כי המחלוקת וגיהנום נבראו בו ביום, להתבונן מזה שכל המעורר מחלוקת נדון בגיהנום".

רש"י הקדוש בספר מדבר (פרק טז פסוק כז) כותב, בא וראה כמה קשה המחלוקת, שהרי בית דין של מטה אין עונשין אלא עד

⁶ רש"י הקדוש פרק (פסוק ז) מביא בשם חז"ל הקדושים: ומפני מה לא נאמר כי טוב ביום שני? לפי שלא נגמרה מלאכת המים עד יום שלישי, והרי התחיל בה בשני, ודבר שלא נגמר אינו במילואו ובטובו, ובשלישי שנגמרה מלאכת המים, והתחיל מלאכה אחרת וגמרה, כפל בו כי טוב שני פעמים, אחד לגמר מלאכת השני ואחד לגמר מלאכת היום ע"כ.

שיביא שתי שערות, ובי"ד של מעלה עד עשרים שנה, וכאן אבדו אף יונקי שדים".

במשנת רבי אליעזר [פרשה ד עמוד 78] איתא : בשלשה מקומות ויתר הקדוש ברוך הוא על ע"ז ולא ויתר על המחלוקת. ראשונה, בימי דור אנוש. הן התחילו לעבוד ע"ז, שנאמר אז הוחל לקרוא בשם ה', ולפי שהיה ביניהן שלום האריך להן הקדוש ברוך הוא. אבל דור המבול, שהיו גוזלין וחומסין זה את זה, והיו באין לידי ריב וניצה, לא ויתר להן הקדוש ברוך הוא, שנאמר כי מלאה הארץ חמס מפניהם. שנייה, בדור המדבר. כשבאו ישראל לידי מעשה העגל מחל להן הקדוש ברוך הוא, אבל כשהיו באין מחלוקת לא ויתר להן. בכל מקום שאתה מוצא וילנו, אתה מוצא שם מכה, וגדולה מכולן מחלקתו שלקרח. השלישית, משנחלקו עשרת השבטים על שבט יהודה, ולא היה ביניהן שלום, נעשו אלו פורענות לאלו ואלו פורענות לאלו. כשהיו אלו חוטאים, היה הקדוש ברוך הוא מביא אלו ופורעין מהן, וכשהיו אלו חוטאים, היה הקדוש ברוך הוא מביא אלו ופורעין מהן. כשחטאו עשרת השבטים, באו שבט יהודה ובנימין הקב"ה מוכן לוותר על הכל, אפילו על עבודה זרה. רק על מחלוקת הוא לא מוכן לוותר. המחלוקת סותרת את כל רצון ה' בבריאה. ה' מוכן למחות את שמו כדי לעשות שלום בין איש לאשתו. אין לנו משהו גדול יותר מן השלום בכל מחיר, ואין משהו גרוע יותר מן המחלוקת בכל מחיר. שווה לוותר על הכל, ובלבד שלא תהיה מחלוקת.⁷

⁷ בספר חשוקי חמד על מסכת נדרים (סו:) מביא מעשה שהובא בפתיחה לספר מטה לוי, שלעיר קעמפנא בא איש אחד ושמעון שמו, והיה האיש ההוא מנגן נפלא ושר בשירים, והמשיך אחריו את השומעים בקולו הנעים, עד שבני העיר רצו לקבלו ש"ץ בביהכ"נ, ובאו בני העיר לפני הרב אב"ד הגאון הקדוש רבי ישראל יונה זצ"ק אב"ד קעמפנא שיסכים עמהם ושיתן לו כתב התמנות

הפירוד מאפשר לאומות העולם לשלוט עלינו

מבואר הספרי רבותינו, שכאשר יש פירוד בין שכבות העם, דבר זה יוצר קטרוג גדול מאוד, ונפתח פתח לאומות העולם לשלוט בנו, כמו שטען המן הרשע למלך אחשוורוש: "ישנו עם אחד מפוזר ומפורד", [על דבר אחד לא שייך לשון מפוזר], הכוונה בדבריו היא, שישנו עם בעולם שתפקידו הוא להיות עם אחד, אבל במקום זה הוא מפוזר ומפורד, כיון שכן טען המן הרשע, במצב זה ניתן להכניע אותם ולהתגבר עליהם.

בשם הרב שפת אמת זצ"ל מובא לבאר על דרך זה, את מאמר בעל ההגדה "שלא אחד בלבד עמד עלינו לכלותינו", היינו שכל הצרות הבאות על כלל ישראל, הם בסיבת זה שהם אינם מאוחדים, זו הסיבה היחידה שנותנת לאומות העולם לעמוד עלינו ולבקש לכלותינו.

לש"ן, והוא לא רצה להסכים לאשר את האיש ההוא שהיה בעל עבירה מפורסם, אך אנשי העיר לא אבו שמוע בקולו, ורצו דוקא למנותו לש"ן למרות רצונו, ורבי ישראל יונה הבין שיצמח מזה מחלוקת גדולה, ולא ידע לשית עצות בנפשו אם יצא בכח נגד המסרבים או לחדול, וכתב לידידו הגה"ק מו"ה יוסף אבד"ק פוזנא (חתנו הגדול של הנוב"י) את כל אשר לפניו, ושאל עצתו הקדושה והודיע לו את רצון אנשי העיר ומהותו של המשורר. וכתב אליו בנוסח זה: שמעון זה דורש כל האתינ שבתורה, את החזיר ואת הטריפה ואת הנבילה, כיון שהגיע לאת ד' אלקיך תירא פירש, [דהיינו שהוא אוכל מאכלות אסורות ואין לו יראת ד']. ולזאת יגיד לו דעתו הקדושה מה לעשות.

רבי יוסף מפוזנא השיב לו: מוטב להעמיד צלם בהיכל ואל ירבה מחלוקת בישראל, לכן יחדול מלצאת בריב נגדו אם אינם רוצים לשמוע בקולו בטוב.

ביטוי חריף ביותר של "רבי יוסף הצדיק": "מוטב להעמיד צלם בהיכל ואל ירבה מחלוקת בישראל". כך אמרו חכמים במדרש: ויתר הקב"ה על עבודה זרה ולא ויתר על מחלוקת.

שמיני עצרת – קשה עלי פרידתכם

חשבתי לעצמי, שיתכן והדברים מתקשרים עם דברי רש"י הקדוש בספר במדבר (שם פסו' לו) ווגם בספר ויקרא (פרק כג פסו' לו), בשם חז"ל, שיום זה של שמיני עצרת נקבע בשל הקושי שיש להקב"ה אחר שבעת ימי החג: "כבנים הנפטרים מאביהם והוא אומר להם קשה עלי פרידתכם עכבו עוד יום אחד".

וצריך להבין, על איזו פרידה מדובר כאן בחז"ל, אחר העבודה של הימים הנוראים ששיאה יום הכיפורים, זעקנו כולנו בקול גדול, ה' הוא האלוקים, קראנו בלב לב, ענני ה' חוקיך אצורה, ואח"כ נכנסנו שבעה ימים לסוכה יחד עם הקדוש ברוך הוא, מי חושב על פרידה חס ושלום, האם ניתן בכלל להיפרד מה' יתברך, אז מה פירוש דברי ה' "קשה עלי פרידתכם" ?

כמו כן צריך ביאור, למה קושי זה מתעורר אצל הקדוש ברוך הוא רק אחר שבעת ימי חג הסוכות, למה אחר שבעת ימי חג הפסח, לא אומר הקדוש ברוך הוא קשה עלי פרידתכם, ומבקש מאתנו עוד יום נוסף של חג ?

ואין לומר שהקדוש ברוך הוא ביקש זאת מאתנו אחר חג סוכות, אבל הוא הדין שגם אחר שבעת ימי הפסח מתעורר אצלו קושי זה, שכן מן הראוי היה לבטא את הקושי הזה אחר חג הפסח שהוא המועד הראשון "בחג המצות, ובחג השבעות, ובחג הסוכות", וממנו נלמד לחג הסוכות ולא להיפך ?

חג סוכות מתאפיין באחדות העם

ביאור הדברים נראה, שחג הסוכות מתאפיין בנקודה של האחדות ישראל, בתיקוני הזוהר נקראת הסוכה "סוכת שלום", וכן אנו מבקשים בתפילה: ופרוס עלינו סוכת שלומך", וזה על שם

האחדות שהסוכה מסמלת, כמו שדרשו במסכת סוכה (כז:): על הפסוק: "כל האזרח בישראל ישבו בסוכות", מלמד שכל ישראל ראויים ליישב בסוכה אחת עיי"ש.

חג הסוכות כותב הטור בתחילת הלכות סוכה, נחוג זכר לענני כבוד שהקיפו אותנו במדבר, במסכת תענית (ט.) מבואר שלענני כבוד זכו כלל ישראל בזכות אהרן הכהן, ובמסכת אבות (פרק א משנה יב) מובא שמידתו של אהרן הכהן היתה "אוהב שלום, ורודף שלום, אוהב את הבריות, זהו מהותו של חג סוכות, האחדות והשלום.

מטעם זה כותב הרב שפת אמת זצ"ל [סוכות תרל"ד] נקרא חג הסוכות בתורה "חג האסיף", כי בחג זה אחרי התשובה ביום הכיפורים, נאספים כלל ישראל להיות מאוחדים זה עם זה באחדות גמורה.

כך גם מצות ד' מינים הנוהגת בחג הסוכות, גם היא מרמזת על ענין האחדות, כך מובא במדרש רבה פרשת אמור (אות יב): "פרי עץ הדר אלו ישראל, מה אתרוג זה יש בו טעם ויש בו ריח, כך ישראל יש בהם בני אדם שיש בהם תורה ויש בהם מעשים טובים, כפות תמרים אלו ישראל, מה התמרה הזו יש בו טעם ואין בו ריח, כך הם ישראל יש בהם שיש בהם תורה ואין בהם מעשים טובים, ענף עץ עבות אלו ישראל, מה הדס יש בו ריח ואין בו טעם, כך ישראל יש בהם מעשים טובים ואין בהם תורה, וערבי נחל אלו ישראל, מה ערבה זו אין בה טעם ואין בה ריח, כך הם ישראל יש בהם בני אדם שאין בהם לא תורה ולא מעשים טובים...". בחג הסוכות מצוה אותנו התורה ליטול בידנו את כל ארבעת המינים ולאוגדם יחד.

בספר מועד לכל חי (סימן כ אות מח) מביא הגר"ח פלאגי" זצ"ל בשם הרב לחמי תודה ז"ל בפתיחת שיעורים [דף ט ע"ב], שענין האחדות בחג סוכות רמוז בשם סכה, שבתורה כתובה המילה סוכה בלא וא"ו "סכה", שזה עולה במספר קטן שלש עשרה כמנין אחד עיי"ש.

קושי הפרידה המוזכר בחז"ל ביחס לשמיני עצרת, הוא לא לפירוד של כלל מהי"ת חס ושלום, אין מציאות כזו להיפרד מהי"ת, הכוונה בדברי ה' "קשה עלי פרידתכם", היא לפירוד שבין בני ישראל עצמם, אחר שבשבעת ימי החג היינו מאוחדים כאיש אחד, אגודים יחד זה עם זה, כעת לאחר החג מתירים את אגודת הלולב, כל מין עומד בפני עצמו, סותרים את הסוכה בה ישבו כלל ישראל כאיש אחד, חוזרים לשגרה, הפירוד זה קשה על הי"ת ביותר, כי האחדות היא המאפיינ שלנו כעם, כדברי הפסוק בספר דברי הימים א' (פרק יז פסו' כא) : "ומי כעמך ישראל גוי אחד בארץ". לכן חשוב הדבר אצל הקדוש ברוך הוא ביותר, כמו אב שהדבר שהכי משמח אותו זה שכל הבנים שלו מאוחדים, עד כדי כך שבמסכת ברכות (ו.) מובא שהפסוק הזה מי כעמך ישראל גוי אחד בארץ, כתוב בתוך התפילין של הקדוש ברוך הוא].

אין זה סוד שזה תקופה ארוכה קודם לחג שמיני עצרת, נפער קרע ופירוד גדול בעם, במקומות מסוימים החלו לדבר על מלחמת אחים, אין זה משנה מי צודק ומי אשם, עצם המציאות הזו שיש פירוד כזה בעם, [בנוסף לפירוד והבדלות שקיימת וממוסדת גם קודם], דבר זה גורם לצער גדול לשכינה הקדושה, כמו אב שרואה את בניו במחלוקת שליבו דואב וכואב, וזה מעורר קטרוג גדול.

קולות מחלוקת לא פסחו גם על חג שמיני עצרת, האם יתקיימו הקפות במרחבים הציבוריים בהפרדה בין המינים כפי שמחייבת

ההלכה היהודית או לא, הדבר הגיע עד כדי פגיעה פיזית של האחד בשני.

יתכן בדרך אפשר, שלכן התרגשה ובאה עלינו הגזירה הקשה והנוראה הזו, של הרג ושבי, [דברים שיש בהם פירוד בין בני אדם], כדי לעורר אותנו שכנראה הגענו במחלוקת והשנאה בנינו לנקודת הרתיחה, לכן דוקא ביום הזה של שמיני עצרת, היום שמבטא את הצער של הקדוש ברוך הוא על הפירוד שבעם, דוקא ביום זה באה הצרה הזו, לרמז לנו איך וכיצד נוכל לבטלה, שזה על ידי הגברת האחדות ואהבת ישראל.

על ידי האחדות זוכים לגאולה

כאשר אנו מאוחדים, אין שום אומה ולשון יכולים להתגבר עלינו, גם אם מצבנו הרוחני אינו טוב ואפילו גרוע, אם אנו מאוחדים מן השמים מרחמים, כדברי רבי אלעזר בספרי פרשת נשא [פיסקא מב]: "גדול השלום, שאפילו ישראל עובדין עבודה זרה ושלום ביניהם, כביכול אומר המקום אין השטן נוגע בהם, שנאמר חבור עצבים⁸ אפרים הנח לו, אבל משנחלקו מה נאמר בהם חלק לבם עתה יאשמו ע"כ.

לכן מוטל עלינו בעת הזו כפי שעוררו גדולי ישראל שליט"א להתחזק בעניין זה של אחדות ישראל ואהבת ישראל, כי על ידי זה נזכה בעזרת ה' לצאת מצרה לרוחה ומאפילה לאורה, כדברי במדרש הגדול בפרשת וזאת הברכה על הפסוק: "ויהי בישורון מלך בהתאסף ראשי עם יחד שבטי ישראל": "ד"א ויהי בישורון מלך זה המלך המשיח". היינו שכדי לזכות לבא מלך המשיח

⁸ עצבים הכוונה לעבודה זרה כמו בספר תהלים (פרק קטו פסוק ד) "עצביהם

כסף וזהב", ושם (פרק קלה פסוק טו) "עצבי הגוים כסף וזהב"

צדקנו, מותנה הדבר בכך שנהיה יחד כל שבטי ישראל, כן מובא במדרש רבה פרשת ויחי (פרשה צח סימן ב) שעל כך ציוה יעקב אבינו את בניו לפני מותו: "ורבנן אמרי ציוה אותן על המחלוקת, אמר להון תהיו כולכון אסיפה אחת ... התקינו עצמכם לגאולה".

בספר תולדות יעקב יוסף פרשת שמיני (אות א) שכמו שבגאולת מצרים הוצרכו להיות בשלום, כך גם בגאולה האחרונה תלוי הדבר באם נהיה כולנו בשלום ואחדות, והביא שם בשם הרב עוללות אפרים זצ"ל שאריכות הגלות החל הזה הוא בשל העדר השלום, ופירוד הלבבות שבינינו. והגאולה תהיה רק כאשר שתשור אחדות בכלל ישראל והביא רמז לכך מדברי התורה בפרשת בהר (פרק כה פסו' מח) "אחרי נמכר גאולה תהיה לו אחד מאחיו יגאלנו, ר"ל האחדות שבין א' לאחיו זה יגאלנו.

וכן מצינו בחז"ל שלא גלו אבותינו עד שהניחו השלום ותפסו המחלוקת, שנאמר: "חלק לבם עתה יאשמו". לפיכך גלינו לבין האומות שאין יודעין שלום, שנאמר: "ותזנח משלום נפשי נשיתי טובה". ולא עוד, אלא שאנו מדברין עמהן דברים של שלום ומשיאין אותנו לדברים אחרים, שנאמר: "אני שלום וכי אדבר המה למלחמה". ולא עוד, אלא ששונאין אותנו לפי שאנו אוהבין שלום, שנאמר: "רבת שכנה לה נפשי עם שונא שלום".

נסיים בדברי המדרש תנחומא פרשת נצבים (סימן ד) על הפסוק "אתם נצבים היום כולכם". מה היום פעמים מאפיל, פעמים מאיר, אף אתם אף על פי שאפילה לכם הקדוש ברוך הוא עתיד להאיר לכם אור עולם, שנאמר והיה לך ה' לאור עולם (ישעיה ס יט), אימתי כשתהיו כולכם אגודה אחת, שנאמר ואתם הדבקים בה' אלהיכם חיים כולכם היום (דברים ד ד), בנוהג שבעולם אם נוטל אדם אגודה של קנים שמא יכול לשברם בבת אחת, ואילו

נוטל אחת אחת אפי' תינוק יכול ומשברם, וכן אתה מוצא שאין
ישראל נגאלים עד שיהיו אגודה אחת, שנאמר בימים ההמה ובעת
ההיא נאם ה' יבואו בני ישראל [המה] ובני יהודה יחדו, ואומר
[בימים (האלה)] [ההמה] ילכו בית יהודה על בית ישראל ויבואו
יחדיו מארץ צפון, כשהן אגודים מקבלין פני שכינה.

